

RENGE BAĞLI YER ADLARI: KARAMAN / SARİVELİLER ÖRNEĞİ*

İdris Nebi UYSAL**
Hasan COŞKUN***

Özet

Bu çalışmada Karaman'ın Sarıveliler ilçesi yer adlarında görülen renk adları; kullanım sıklığı, oluşturduğu yer adı türü, yer adına kattığı anlam ve işlev bakımından ele alınmıştır. Kullanılan yöntemler, derleme ve taramadır. Malzeme; haritalar, resmî kaynaklar ve saha derlemelerinden elde edilmiştir. Sarıveliler'de renge bağlı oluşan 191 yer adı tespit edilmiştir. En çok karşılaşılan, mevki adlarıdır (51). Bu adlarda, 14 farklı renk adı (*ak, akça, ala, boz, gök, gökçe, göv, kara, kır, kızıl, kızılca, kök, sarı, yeşil*) ile renk bildiren 7 ayrı sözcük (*arap, aydınlık, gün, ışıklı, ışılık, karanlık, kör*) kullanılmıştır. Ana renklerle oluşturulan yer adı sayısı 163'tür. *Ak, kara* ve *kızıl* en çok yararlanılan renklerdir. Renkler, yer adlarının çoğunda (122) "bir şeyin temel niteliğini aktarma" işlevindedir. Renk adı olarak kullanılan kelimelerin ikisi hariç (*arap, kör*) hepsi Türkçedir. İlçede tespit edilen adlar, yöre halkının yer adı verme tavrının Türk kültüründen kopuk olmadığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Toponimi, yer adları, renkler, Sarıveliler (Karaman).

* Bu yazı, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) Koordinatörlüğünce desteklenen "Sarıveliler ve Başyayla (Karaman) İlçeleri Yer Adları" adlı projeden yararlanılarak hazırlanmıştır.

** Doç. Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, uysal.idrisnebi@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7219-0649.

*** Bilim Uzmanı, Sarıveliler Kaymakamlığı, coskonhasan@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5800-4093.

PLACE NAMES BASED ON COLOR: KARAMAN / SARIVELİLER SAMPLE

Abstract

In this study, color names seen in the place names of Sariveliler district are discussed in terms of frequency, type of location, meaning and function they add to the name of place. Documentary scanning method and compilation method are used in this study. The material is obtained from maps, official sources and field collections. 191 place names have been found based on color in Sariveliler. The most encountered is the name of position. In these names 7 words (arap, aydınlık, gün, ışıklı, ışılık, karanlık, kör) are used to indicate color with 14 different color names (ak, akça, ala, boz, gök, gökçe, göv, kara, kır, kızıl, kızılca, kök, sarı, yeşil). The number of place names created with base colors are 163. White, land, red are the most used colors. Colors are used for the function of “transferring the basic attribute of something” in the most of place names. Except for two of the words used as color name (arap, kör), all are in Turkish. The names found in Sariveliler indicate that the place names of the people of the region is not disconnected from Turkish culture.

Keywords: Toponymy, place names, colors, Sariveliler (Karaman).

Giriş

Ad biliminin dallarından biri de yer adı bilimidir (toponimi < *Fr. toponymie*). Kısaca, “yer adlarını inceleyen dil bilimi dalı” (TDK, 2011, s. 2578) olarak tanımlanan bu disiplin; yer adlarının oluşumunu, anlamlarını, bulunduğu bölgeyle tarihî, coğrafi, kültürel vb. bağlantılarını inceler. Postman’ın (2004, s. 86) “bir düşünme edimi” olarak değerlendirdiği adlandırma, insani bir eylemdir. Neye verilirse verilsin, adlar toplumun değerlerini, inancını, duygu ve düşünce dünyasını yansıtır. Adlar, bu yönüyle kültürün önemli bir parçasını oluşturur.

İnsanın yaşadığı veya muhtelif nedenlerle ilişkili olduğu coğrafyaları adlandırması, çok eskilere kadar gider. İlk yer adlandırmalarının da insanoğlunun hayati ihtiyaçlarını karşılamak için yararlandığı avlanma sahalarını adlandırmasıyla başladığı kabul edilir (Kadmon, 2000, s. 4). İnsanoğlu hayatını sürdürdüğü yerlere kendi ihtiyaçları doğrultusunda çeşitli adlar vermiştir. Adlandırmadaki asıl gaye, o yeri diğer yerlerden ayırmak ve oranın kendilerine ait olduğunu göstermektedir. Verilişinde birçok eğilimin rol oynadığı yer adları, toplumlar tarafından yaşadıkları toprak parçasını vatan hâline getirmek için başvurulan önemli bir araç olarak görülmüştür. Bir yere millî kimliği yahut düşünceyi aksettirmenin vasıtası olan adlar, ülkelerin dil ve yerleşme tarihine, etnik yapısına ait çok kıymetli bilgiler de sunar (Aksan, 2015, s. 101).

Yer adı çalışmalarında araştırmacıların öncelikle dikkat etmesi gereken konulardan biri, adı oluşturan sözcüklerin derin yapılarında görünenin dışında başka anlamlar taşıyabileceğidir. Adlar üzerindeki incelemeler derinleştikçe çoğu yer adının ilk bakıştaki anlamıyla derin yapıdaki anlamının farklı olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, yer adlarının anlam boyutunun ne denli geniş olduğunu ve bu alanın disiplinler arası bir nitelik taşıdığını gösterir. Gerçekten de bazen bir yer adının verilmişindeki anlamı çözebilmek için birçok bilim dalına müracaat etmek gerekmektedir. Arkeoloji, coğrafya, sosyoloji, halk bilimi, tarih bu konuda en çok yararlanan bilim dallarıdır.

İnsanlar bir yere ad verirken yörenin kültürel değerlerinden veya coğrafi özelliklerinden istifade ederler. O yerin bitki örtüsü, hayvan varlığı, coğrafi özellikleri ve iklimi gibi niteliklerin yanında etnik yapısı, orada yaşamış/yetişmiş kişiler veya meydana gelmiş önemli olaylar, inanışlar, yörede icra edilen meslekler, türlü kavram ve duyguların ifadesi durumundaki renkler yer adlarının oluşumuna kaynaklık eden unsurlar arasındadır.

İnsanlar yaşadığı coğrafyayı adlandırırken dillerinde var olan sözcüklerden yararlanırlar. Kişilerin kendi dağarcığından seçtiği sözler, bir yandan o yerin adı olurken diğer yandan oraya bir kimlik kazandırır. Tanpınar (2012, s. 74), ad verilen bir ceket veya boyun bağının bile derhâl hüviyetinin değişeceğini, onun bir çeşit şahsiyet olacağını söyler. Bir dilin kelime kadrosundaki temel sözcüklerden olan renk adları, bir yeri çevresinden farklılaştırmada sıkça kullanılmıştır. Türkçe, renk adları bakımından zengin bir dildir. Hayatla güçlü bağ kuran, eşyayı ve doğayı iyi tanıyan Türkler, doğadaki canlı cansız varlıkların kendilerinden veya baskın özelliklerinden yararlanmak suretiyle pek çok renk adı vücuda getirmiştir. Bu yaklaşım, her bir nesne için farklı tanımlama yapma fırsatını doğurmuştur. Bu durum, Türklerin renkleri ne kadar önemsedini de göstermektedir (Aksan, 1974, s. 189).

Türk kültüründe renk adlarının yer adı teşkilinde kullanıldığını gösteren ilk belgeler, *Köktürk Yazıtları*'dır. Kitabelerde *ak* (Ak Tärmäl), *kara* (Kara Köl), *yaşıl* (Yaşıl Ügüz) gibi renklerin kimi yer isimlerine hayat verdiği görülür (Tekin, 2003 ve 2010). Türk kültüründe renklerin bir yerin niteliğini göstermenin yanında sembolik anlamlar da taşıdığı bilinmektedir. Gabain (1968, s. 107); Çinliler, Moğollar ve Türklerin yönleri benzer renklerle ifade ettiğine dair önemli bilgiler verir. Buna göre *yaşıl* (gök) doğuyu, *ak* batıyı, *kızıl* güneyi, *sarı* merkezi, *kara* da kuzeyi göstermektedir. Eldeki çalışmada renklerin bu özelliğine dair bilgiler sınırlıdır. Sahanın iç içe girmiş, dağlık, engebeli bir arazi yapısına sahip olması, yön tayini yapacak kadar geniş bir alanın incelenmemesi yer adlarının bu özelliğinin tespitini zorlaştırmıştır. Renkler; Türklerin millî ve manevi değerlerinin sembolleri olarak adalet, doğruluk, güçlülük,

tecrübe, temizlik ve ululuk gibi anlamlara da gelmektedir (Genç, 1999, s. 11-19).

2. Çalışma Sahası, Malzeme ve Yöntem

Bu çalışmada renk adlarının Sarveliler ilçesi yer adlarındaki durumu; sayı, sıklık, yer adı türü, eklendiğı yer adına kattığı anlam ve işlev bakımından ele alınmıştır. Yöntem olarak derleme ve tarama yöntemleri kullanılmıştır. Malzeme, dört farklı kaynaktan temin edilmiştir. İkiisi ilçe belediyesiyle ilçe tapu müdürlüğünden alınan kayıtlardır. Diğerleri bölge için düzenlenmiş 1/25.000 ölçekli topoğrafik haritalar ve saha derlemeleridir. Sözlü veriler, yaşları 42 ile 90 arasında değışen kaynak kişilerden elde edilmiştir. Resmî belgeler ile derlemelerden sağlanan adların yazılışına müdahale edilmemiştir.

3. Sarveliler Hakkında Genel Bilgiler

Sarveliler'in müstakil tarihiyle ilgili kesin bilgi yoktur. Bununla birlikte MÖ 3000'li yıllarda Ermenek ve çevresine Luwilerin yerleştiğı bilinmektedir. Bu kavmin, Kilikya Bölgesi'nde kurulmuş Tarhuntassa Krallığı'na bağılı yaşayan bir topluluk olduğı, MÖ 2000 yıllarından Roma dönemine kadar bu bölgede yaşadığı sanılmaktadır. Roma döneminde İsauria olarak adlandırılan bu alana ilk Türkmen yerleşmeleri Alaattin Keykubat'ın bölgeyi fethinden sonra başlamıştır. Bölge, Anadolu Selçuklu Devleti'nin yıkılmasından sonra sırasıyla Karaman Beyliği ile Osmanlı Devleti idaresine girmiştir (Doğanay, 2005, s. 59). Sarveliler adının geçtiğı en eski kayıt, 1840 yılına ait *Temettuat Defteri*'dir. Burası, daha sonra 1965 yılında 6 köyün (Sarveliler, Turcalar, Küçükkarapınar, Ortaköy, Adiller, Mençek) birleşmesiyle belediyelik olmuş, 1991 yılında ise ilçe statüsü kazanmıştır (Bilgin, 2009, s. 129). Sarveliler'in elan 11 mahalle, bir belde ve 7 köyü vardır. Buradaki köy ve mahalleler, Yavuz'un (1979, s. 451) da belirttiğı gibi bir dere veya bir ketirle (kayalık tepe) ayrılmış olmalarına rağmen birbirine bitişik vaziyettedir.

Sarveliler, Orta Torosların güney yamacındaki Göksu Havzası'nı kaplayan Taşeli Platosu'nda yer alır. Doğusundan Ermenek, kuzeydoğusundan Başyayla, kuzeyinden Taşkent, güneyinden Gazipaşa, güneybatısından Alanya ile çevrilidir. İlçe sınırları, Karaman-Konya ve Karaman-Antalya il sınırlarının bir kısmını oluşturur. Karaman'ın en engebeli, en dağılık mevkisidir. Yörenin bu fiziki özelliğı, toponimik çeşitliliğine de yansımıştır. Yöre insanının; fiziki, tarihî, beşerî vb. yönlerden önemi/kıymeti olan en küçük bir alana bile ad vermesi, burada hayli zengin ad varlığının ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Resmî kayıtlar ve derlemeler sonucunda elde edilen yer adı sayısı 2.852'dir.

Sarveliler 409,56 km²lik yüz ölçümüne sahiptir. İlçe merkezi 1.650 metre rakımındadır. İlçe, yüksekliğı 2.000 metrenin üzerinde olan dağlarla çevrili-

dir. Yöre halkı için öteden beri önemli bir konaklama alanı olan Barçın Yaylası'nın rakımı 1.800 metreye yakındır. Bu özelliğinden dolayı ilçede kışlar yoğun kar yağışlı, soğuk ve sert, yazlar ise serin geçer. Sarıveliler'de nüfus 1990 yılında 16.837 iken 2016'da 11.428'e düşmüştür. Bu düşüşte arazinin elverişsiz, iklimin sert olması nedeniyle yöreden başka şehirlere eğitim, iş ve daha iyi şartlarda yaşamak için yapılan göçlerin etkisi büyüktür (Komisyon, 2017, s. 11).

4. İnceleme

Sarıveliler'de renge bağlı olarak adlandırılmış 191 yer adı vardır. Bunlar tasnif edildiğinde 5 grup ortaya çıkmaktadır:

4.1. Yerleşim Yeri Adları¹

Bu adlar, tabii iskân vakıası ve beşerî yerleşme sonucu ortaya çıkan yerlerin adlarıdır. Bunlar; eldeki çalışmada cadde, köy, mahalle, sokak gibi sürekli yerleşim yerleri; alan, bağ, bucak, değirmen, kümeevler, seki ve yurt adında geçici yerleşmeler şeklindedir. Sarıveliler'de renge bağlı adlandırılmış 27 yerleşim yeri adı vardır. Bunlar; *ak* (4), *boz*, *gök* (3), *gökçe*, *kara* (4), *kızıl* (3), *kızılca* (2), *kök*, *sarı* (4), *yeşil* ile renk bildiren 3 sözcükten (*aydınlık*, *ışıklı*, *karanlık*) oluşmuştur. Bu grupta en çok görülen renkler *ak*, *kara*, *sarıdır*. *Ak*; 4 yer adında vardır. İkisinde (*Akçay Mahallesi*, *Akpınar Kümeevler*) temizlik-arılık, birinde (*Aksakal Sokak*) ululuk-yücelik², diğerinde ise (*Akçal Sokak*<*Akçalı Sokak*) bitkinin rengini aktarmak amacıyla kullanılmıştır.

Ruhlar, Türk mitolojisinde kötü ve iyi olarak iki gruba ayrılmış; kötü ruhlar *kara* (habis) olarak nitelendirilmiştir. Örneğin, Şamanist Türklerde lohusa kadınlara *kara albastı* adında kötü bir ruhun musallat olduğuna inanılır. Diğer taraftan *kara*, “toprak rengi” (*yağız yer*), “kuzey” (*yön*), “halk”, “çetin”, “zorlu”, “şiddetli” (*kara kış*) gibi anlamlara da sahiptir (İnan, 1987, s. 260-262). Bu çalışmada *kara*, yerleşim yeri adı olarak 4 kez görülmüştür. *Karapınar Yaylası Kümeevleri* ve *Küçükkarapınar Mahallesi* adları, pınar içindeki kayaların rengiyle ilgilidir. *Karakaya Mahallesi*, mahallenin bulunduğu alanın güneşi az almasıyla ilgili olarak *kara* rengiyle anılmıştır³. Bir diğer yer adı *Karahasanbeleni Kümeevleri*'dir. Burası ilçeyi Konya'ya bağlayan yüksek rakımlı geçitlerden biridir. Kışın bu mevkinin çok karlı ve rüzgârlı olması,

¹ Bu grup, Kurgun'un (2002, s. 51) çalışmasında “Orun Adları” şeklinde geçmektedir.

² Ak; Kazak ve Karakalpak Türkçelerinde saygı ve yaşlılığın ifadesi olarak *aksakal* sözcüğünde vardır (Uygur, 2007, s. 2229). *Aksakal* için ayrıca bk. TDK, 2011, s. 73.

³ Bu mahalle ilçenin kuzeyindedir.

Hasan adında bir çobanın donmasına yol açmıştır. Bu nedenle sözü edilen yere *Karahasanbeleni* dendiği belirtilmektedir⁴ (KK, 1).

Sarı, yörede kişi, sülale ve boylara o topluluğun belirgin özelliği durumundaki ten rengine bağlı olarak verilmiş, böylece belirli bir çoğunluğun vasfını anlatan sözcük olmuştur. *Sarı*, *Sariahmet Bağı* yer adında kişi ismini; *Sarihocalar* ve *Sarılar Mahalleleri* ile *Sarveliler* yer adında ise boy ve sülale adlarını nitelemiştir.

Yerleşim yeri adlarında renklerin kullanım sıklığı bakımından ikinci sırada *gök/kök* ve *kızıl* vardır. Bunlar, ekseriya bir yerin fiziki özelliğini anlatmak için kullanılmıştır. *Gök* rengi; *Gökceviz Sokak* ve *Kökceviz Sokak* adlarında olgunlaşmamış cevizleri, *Göksu Mahallesi* adında suyu, *Göktepe Asarı* adında ise tepenin bulunduğu bölgedeki yoğun yeşilliği tasvir etmektedir. *Kızıl Seki*, *Kızıl Yurt*, *Kızılçukur Değirmeni* isimli yerlere toprak renginden dolayı *kızıl* denmiştir. Bunun +ca ekiyle genişletilmiş şekli olan *kızılca*, *kızıl* ile *ak* arasında bir renktir. *Kızılca Yer*, toprak renginden dolayı bu renkle adlandırılmıştır. Yörede *kızıl* ve *ak* toprakların parça parça ve iç içe bulunduğu alanlara *Kızılca Yer* denmiştir (KK, 2). *Kızılca* renginin kullanıldığı bir diğer yer adı *Kızılcaakışla Sokak*'tır. *Kızılcaakışla*, Sarveliler'deki Ortaköy Mahallesi'nin eski adıdır. Selçuklular devrinde ordunun savaşmak için Ortaköy Mahallesi'nin bulunduğu bölgeye karargâh kurduğu söylenmektedir. Yöre halkı *Kızılcaakışla* isminin bu olaydan geldiğini bildirmektedir (KK, 3). Burada *kızılca*, *al* renginin yerini tutmaktadır. *Al* renginin, Türk tarihinde ordunun sembolü olması bizi bu düşünceye sevk etmiştir (Genç, 1999, s. 19). Yerleşim yeri adı olarak *gökçe* de tespit edilmiştir. Bu renk, Sarveliler'de yaşayan bir sülalenin lakabıdır. Sülalenin karakteristik özelliği, bireylerinin mavi gözlü olmasıdır (KK, 4). Bu renk, *Gökçeler Yurdu* adında sülale lakabı belirten yer adı oluşturmuştur.

Boz, Sarveliler yerleşim yeri adları içinde bir kez (*Bozhasanın Yurdu*) görülmüştür. Kişi adının önüne gelerek o kişinin dış görünüşünü aktarmıştır. *Boz*, burada yüzü solgun, beyaza yakın kişi anlamındadır (KK, 4).

Türk mitolojisine göre *yeşil* renk, hayır ilahı Ülgen'in yedi oğlundan biri olan Yaşıl Kaan'dan gelmektedir. Bu inanışa göre Yaşıl Kaan, bitkilerin yetişip büyümesini sağlar (Genç, 1999, s. 27). Yeşil rengi, *Yeşilyurt Mahallesi* yer adında mitolojik anlamını çağrıştıracak biçimde mahallenin bitki örtüsü yönüyle sergilediği yoğunluğu göstermek için kullanılmıştır.

⁴ Bu yer adındaki *kara* sözcüğünün lakap olup olmadığı da araştırılmıştır. Bölge insanınca yaygın olarak bilinen, çobanın donma hadisesidir. İlgili kişinin esmer olduğuna dair kesin bir bilgi yoktur. *Karahasan Beleni*'nin rakımı yüksek bir geçit olması, kış aylarında kar yağışı ve tipinin çok görülmesi bu addaki *kara* sözcüğünün "soğuk-şiddetli" anlamına gelebileceğini de düşündürmektedir.

Aydınlık Sokak, Işıklı Köyü ve Karanlık Bucak yer adlarındaki tamlayanlar, bugün ölçünlü dilde renk adı olarak sayılmayan fakat renk işleviyle karşılaşılan sözcüklerdir. *Ak* rengiyle bağlantılı olarak *aydınlık* ve ışıklı sözcükleri, *kara* ile bağlantılı olarak da *karanlık* sözcüğü kullanılmıştır. Bu sözcükler sokak, köy, bucak gibi yerleşim yerleri isimlerine gelerek buraların güneş ışığıyla olan ilişkisini belirtmiştir.

Bu başlıktaki 27 yerleşim yeri adınının 11'i (%40,74) sıfat tamlaması kuruluşundadır. Diğerleri isim tamlaması şeklindedir (%59,26). İsim tamlamalarının 11 tanesi, tamlayan unsurunda sıfat tamlaması barındırmaktadır: *Akdeniz Caddesi, Kızılçukur Değirmeni* gibi. İkiisi, tamlayanı sıfat tamlaması olan isim tamlamasıdır: *Karahasanbeleni Kümeevleri, Karapınaryaylası Kümeevleri*. İsim tamlaması şeklindeki adlar şöyledir: *Gökçeler Yurdu, Işıklı köyü, Sarılar Mahallesi*.

4.2. Yükselti Adları

Çalışmada, inceleme sahasındaki tüm yükselti ve bunlarla ilgili olan coğrafi nesnelere yükselti adı olarak değerlendirilmiştir. Herhangi bir yükselti nesnesinde bulunan çukurluklar da gruba dâhil edilmiştir (bk. Ahmedov, 1991, s. 289). Yükselti adları; *bağ⁵, belen, boğaz, burun, çukur, dağ, gedik, in, karlık, kaya, ketir, koyak, seki, senir, taş, tepe, tömek, yaka, yamaç, yar, yer* coğrafi nesnelereyle oluşturulmuştur.

Sariveliler'de *ak* (8), *boz* (4), *gök* (2), *gökçe, kara* (20), *kızıl* (8), *kızılca, sarı* (3) renk adlarıyla renk bildiren *arap* sözcüğünün nitelediği 48 yükselti adı tespit edilmiştir. Renkler içinde en çok görülen *karadır*. Bu rengin verililişinde dört eğilim vardır: Herhangi bir coğrafi nesnenin rengini aktarmak (*Kara Bağ, Kara Kaya, Kara Tömek*), güneş ışığı hiç almayan veya çok az alan yerleri anlatmak (*Kara Boğaz, Kara Çukur, Kara İn, Kara Ketir, Kara Koyak*), yükseltinin bulunduğu yerdeki bitkinin veya coğrafi nesnenin rengini vermek (*Karaağaç İni, Karaağaç Koyağı, Karakütük Tepesi, Karakaş Karlığı*), üzücü bir olay anlatmak (*Karahasan Gediği*).

8 kez geçen *ak* ve *kızıl* renkleri, kullanım sıklığı bakımından yükselti adları içinde ikinci sırada gelir. Bu yerlerin ortak özelliği, arazilerin kalkerli olmasıdır. Kayaçların, kar ve yağmurun etkisiyle toprağı ak ve kızıl renklere boyadığı ifade edilmektedir (KK, 1). Bu renklerle oluşturulmuş yer adları şöyledir: *Ak Belen, Ak Gedik, Ak Yamaç, Ak Yar, Akçakıllı Yamaç, Kızıl Boğaz, Kızıl Çukur, Kızıl İn, Kızıl Seki, Kızıl Senir, Kızıl Taş, Kızıl Yaka, Kızılca; ak* ve

⁵ *Bağ* adları, yapılan çalışmalarda genellikle “düzlük adları” içinde değerlendirilmektedir. *Kara Bağ*, Sariveliler'de dağ yamacına kurulu bir bağ olduğu için bu ad yükselti adları içinde ele alınmıştır.

kızıl renklerinin karışık görüldüğü yeri nitelemiştir. Bu renk, sadece bir adda (*Kızılca Boğaz*) vardır.

Boz rengi, 4 yükselti adında bulunmaktadır. Bu rengin yer adlarında kullanımıyla ilgili iki eğilimin olduğu görülmüştür. İlki, herhangi bir coğrafi nesnenin rengini anlatmaktır (*Boz Yaka, Boz Burun*). Diğeri ise bir arazinin kullanım işlevini anlatan durumdur (*Boz Belen*). *Boz*, burada kullanılmayacak derecede çakıllı, verimsiz arazilerin olduğunu anlatmak için kullanılmıştır (KK, 5).

Araphasan İni ve Sarımusa Yeri isimlerindeki renkler, ten renginden dolayı kişilere takılan lakapları belirtmektedir. *Gök Yamaç, Gökçe Beleni, Göktepe Dağı, Sarı Yar ve Sarıtaş Boğazı* yer adlarında ise coğrafi nesnelere rengi esas alınarak adlandırma yapılmıştır.

Yükselti adlarında, renkler herhangi bir coğrafi nesneyi niteleme amacıyla kullanıldığı için sıfat tamlamasından daha çok yararlandığı görülmektedir. 38 yer adı sıfat tamlaması (%79,16), 10 yer adı isim tamlaması (%20,84) kuruluşundadır. 10 isim tamlamasının 9'unun tamlayanı, sıfat tamlaması şeklindedir: *Göktepe Dağı, Karaağaç Koyağı* gibi.

4.3. Su Adları

Araştırma sahasındaki su adları; *böğet/bövet, bük, düden, göbet, havuz ve kuyu* gibi durgun sular ile *çay, dere ve pınar* gibi akarsulardır. Sarıveliler'de *ak* (15), *akça* (4), *gök* (6), *göv*, *kara* (4), *karanlık* (3), *kızıl* (5), *kök* ve *sarı* (3) renklerinin nitelediği 42 su adı tespit edilmiştir. Adlar en çok *ak* rengiyle oluşturulmuştur. Biri hariç (*Akpınar Deresi*), *ak* rengiyle oluşturulan yer adlarının ortak özelliği, renklerin suyun rengini değil, coğrafi nesnelere (*dere, havuz, kuyu, pınar*) rengini belirtmesidir. *Ak* olan, coğrafi nesnelere içindeki taşlardır. *Akpınar Deresi*'ne ise dereyi oluşturan küçük pınarların *ak* olması nedeniyle bu isim verilmiştir (KK, 6).

Bu grupta kullanım sıklığı bakımından ikinci sırada yer alan *gök* rengi, 6 yer adında vardır. Bu rengin seçilmesindeki etkenler şunlardır: su bildiren coğrafi nesnelere rengini belirtmek (*Gök Böğet, Gök Bövet*), doğrudan suyun rengini belirtmek (*Göksu Çayı, Göksu Deresi*), derenin geçtiği yerde herkesçe bilinen bir başka coğrafi nesnenin rengini belirtmek (*Gökbelen Deresi*).

Dede Korkut Hikâyeleri'nde mutluluğun, muradın simgesi olarak görülen kırmızı, Türk kültüründe evlenmeden önce gelin ve damadın eline kına yakılarak da gösterilmektedir (Ögel, 1984, s. 353). Eski bir âdet olan dere kenarında kına yakma ritüelinin, Sarıveliler'de iki yerde izine rastlanmıştır: *Kızıl Pınar, Kızıl Dere*. Yöre insanı, adlardaki *kızıl* sözcüğünün kınayı simgelediğini ifade etmektedir (KK, 7). *Kızıl Bükü* yer adında ise su içindeki kayaçların

rengi belirtilmektedir. Bu renk, *Kızılkıtır Deresi* adında diğer su adlarından farklı olarak derenin geçtiği bölgedeki toprağın verimsizliğini anlatmaktadır (KK, 7).

Kara rengi, Türk lehçelerinde çeşitli anlamlarda kullanılmaktadır. “Tepe, tümsek, yüksek tepe” bunlar arasında yer almaktadır (Konolov, 2015, s. 187). İlçedeki Ardıç Yurt Yaylası’nda bulunan *Kara Pınar* ve *Kara Bövet* mevkilerinin, çevresine göre daha yüksek rakıma sahip olması, bu karşılıklarla ilişkilendirilebilecek durumdadır (KK, 8). *Karahmet Deresi* ve *Karaali Pınarı* yer adlarındaki renkler; burada geniş arazileri olan ve dereyi, pınarı sürekli kullanan kişilerin esmer olması nedeniyle verilmiştir.

Çalışma sahasında 4 yer adında rastlanan *akça* rengi (*Akça Pınar*), beyazın bir tonuna işaret etmektedir. Beyaz ile siyah arasında ve griye yakın olan bu renk, suyun çıktığı yerdeki toprağın rengidir.

Yörede *sarı* renginin geçtiği 3 su adı vardır. İlk bakışta birbirinden ayrı gibi görünen bu adlar, aslında *Sarıali Pınarı* adındaki kişi adının zamanla düşmesiyle oluşmuştur. Kaynak kişiler, *Sarı Pınar* ve *Sarıpınar Düdeni* adlarının *Sarıali Pınarı* adından geldiğini ifade etmiştir. Bahsedilen su adları Civler Köyü sınırları içindedir. *Sarı Pınar* ve *Sarıpınar Düdeni*, *Sarıali Pınarı*’nın kollarından oluşmuştur. Kaynak suyu olan *Sarıali Pınarı*, Ali adında bir köylünün arazisinden çıktığı için köylüler buraya mülk sahibinin ten rengini esas alarak ad vermiştir (KK, 9). Hasılı, *Sarı Pınar* ve *Sarıpınar Düdeni* adlarındaki renk, suyun rengi değil kişinin ten rengidir. Bu bilgiler, yer adlarının kendi içinde kapalı bir anlam örgüsünün olduğunu ve saha derlemelerinde kaynak kişilerden alınan bilgilerin önemini göstermektedir.

Karanlık Dere su adındaki *karanlık* sıfatı, 2 yerleşim yerine ait 3 farklı dereyi nitelemiştir. Derelere isim olarak verilen *karanlık* sözcüğü, suyun sonu belli olmayan yerlere gitmesini, yani suyun kaybolmasını anlatmaktadır.

Göv Dere ve *Kökölük Deresi* yer adlarındaki renkler, suyun yeşil ile turkuaz arasındaki tonunu aktarmaktadır.

42 su adının 29’u (%69,04) sıfat tamlaması, 13’ü (%30,96) isim tamlaması yapısındadır. İsim tamlamalarında renkler, çoğunlukla tamlayan kısmına gelerek sıfat tamlaması oluşturmuştur: *Akpınar Deresi*, *Göksu Çayı* gibi. Bir su adı belirtisiz isim tamlaması yapısındadır: *Kızıl Bükü*.

4.4. Mevki Adları

Mevki adları; yerleşim yeri, su, yükselti ve düzlük adları başlıklarına yerleştirilemeyen, çoğu zaman sadece mevki terimiyle tarif edilen, mezarlıklar, türbeler, ziyaret yerleri, köprüler ve yollar gibi tarifi belirgin olan yerlerle herhangi bir yerin alt(ı), baş(ı), ön(ü), üst(ü) ve yan(ı) gibi tarifi itibari olan

yer adlarıdır (Kurgun, 2002, s. 75). Mevki adlarının diğer yer adlarından farkı, onlardan daha çok görülmesidir. Belirgin bir coğrafi nesnesi olmayan, şekilce birbirine benzer küçük bir alanda dahi birçok mevki adıyla karşılaşılmaktadır. Mevki adlarında bir yeri adlandırmak için en küçük ayrıntı bile kullanılır. Bundaki asıl amaç, o mevkiyi kullanan yerli halkın orayı kolaylıkla tanınması ve başka yerlerden kolayca ayırt etmesidir. Sarıveliler’de *ak* (12), *akça* (2), *ala* (2), *boz* (4), *gök* (6), *kara* (15), *kızıl* (8), *kızılca* ve *kır* renklerine bağlı oluşturulmuş 51 mevki adı listelenmiştir.

Kara, mevki adlarında en çok görülen renktir. Bu renkle oluşmuş mevki adlarının ortak özelliği, bir başka nesnenin renginden yararlanılarak verilmiş olmasıdır. Bitki (*ağaç*, *çayır*, *goz* “*ceviz*”, *kütük*, *pelit*), hayvan (*sülük*), alçı taşı, kayalık ve toprak renkleri *kara* rengiyle oluşan mevki adlarına kaynaklık etmiştir. Bitkilerin renginden yararlanılarak elde edilen yer adları şunlardır: *Karaçayırın Önü*, *Karagozun Yanı* vb. Salyangozların belirli dönemlerde çıktığı yerlere *Karasülük Mevki* denmiştir. *Kara*, *Karakütük Mevki* adında çürümüş, ürün vermez olmuş üzüm bağlarını anlatmaktadır. Aynı bölgede bulunan *Karakütük Köprüsü* yer adı, yine aynı özellikten dolayı verilmiştir (KK, 10). Yağmur ve kar suları nedeniyle kararmış kayalık bölgeye *Karataş Mevki* denmiştir. *Karaalçı* ve *Karabalçık Mevki* adlarında toprak yapısı ve rengi etkili olmuştur. *Dumlugöze Köyü*’nde boş ve kullanılmaya müsait olmayan yerler için *karahas* yahut *karahası* denmektedir (KK, 11).

12 mevki adında geçen *ak* rengi, kullanım sıklığı bakımından ikinci sırada gelir. *Ak*, bütün yer adlarında sıfat göreviyle işletilerek beyazlığı anlatmıştır. *Ak Köprü* adında köprüyü oluşturan taşların rengini; *Ak Yokuş*, *Akalantaşı Mevki* ve *Aklık Mevki* adlarında toprak rengini; *Akyarın Başı*, *Akyarın Önü*, *Akdam Mevki* yer adlarında coğrafi şekillerin rengini; *Akpınar Önü* adında ise pınar içindeki taşların rengini ifade etmektedir.

Kızıl rengi, 3 farklı nedene bağlı olarak 8 yer adında vardır. *Kızılali Mevki*, kişi adı kökenli yer adlarından. *Kızıl* ise o kişiye kurnazlığını belirtmek için takılan lakaptır. Bu renk; *Kızıl Yol*, *Kızılöğrü*⁶ *Mevki*, *Kızılyerin Güneyi*, *Kızılyerin Yanı* yer adlarında açık kırmızı toprak rengini, *Kızılölü Mevki*, *Kızılyürek Mevki*, *Kızıltaş Mevki* yer adlarında ise coğrafi şekillerin rengini belirtmek amacıyla kullanılmıştır.

Gökseki Mevki ve *Göktaş Mevki* yer adları arazi sahiplerinin soyadlarını taşımaktadır. Civler Köyü’nde küçük bir alanda ormanlık şeklinde, yeşil ağaçların bolca olduğu yere *Göktaş Mevki* denmektedir (KK, 12). *Gök*, *Gökceviz Mevki* adında olgunlaşmamış cevizleri ifade etmektedir.

⁶ *Kızılöğrü Mevki*, Sarıveliler’in kuzeydoğu tarafında sert yamaçlarda yer alır. Öğrü sözcüğü aynı bölgede bulunan “kırmızı renkli toprakların devamı” anlamında kullanılmıştır.

4 yer adında geçen *boz* rengi, kullanım sıklığı bakımından 5. sırada yer alır. Bu renkle anılan adların hepsi verimsiz topraklardır. *Boz*; *Bozçatak Mevki* ve *Bozyakanın Yanı* yer adlarında açık renkteki toprak rengini, *Boz Mevki* adında kıraç tarlaları, *Bozdönüm Yeri* adında ise verimsizliği nedeniyle işlenememiş tarlaları belirtmektedir.

Akça ve *ala* renkleri, siyahla beyaz arasındaki karışık renklerdir. Bu renkler, *Akçatoprak Mevki* ve *Akçatopraklı Mevki* yer adlarında toprak rengini, *Alaketir Mevki* ve *Alataş Mevki* adlarında ise coğrafi şekillerin rengini ifade etmektedir. *Kızılca* rengi, *Kızılcaharmanın Yanı* yer adında açık kırmızı renkteki buğday çeşidinin adıdır.

Siyahla beyaz arasındaki karışık rengi betimleyen bir diğer renk *kırdır*. Bu renk, Daran Köyü'ndeki *Kırkatranlar Yeri* adlı mevkiye meşe, ardıç ve katran ağaçlarının yaprak renginden dolayı verilmiştir (KK, 13).

Mevki adlarının 38'i (%74,5) sıfat tamlaması, 13'ü (%25,5) isim tamlaması kuruluşundadır. Tamlayan unsuru sıfat tamlaması şeklinde yapılmış yer adları içinde en yüksek oran mevki adlarına aittir. 51 mevki adının 45'inde (%88,23) tamlayan unsuru sıfat tamlamasıdır (*Akyarın Başı*, *Bozçatak Mevki* gibi). İsim tamlamalarında belirtili isim tamlamasının yüzdesi oldukça yüksektir. 13 isim tamlamasının 9'u (%81,81) belirtili isim tamlaması (*Akyarın Başı*, *Kızılyerin Güneyi* gibi), 4'ü (%18,19) ise belirtisiz isim tamlaması şeklindedir (*Bozdönüm Yeri*, *Karakütük Köprüsü* gibi).

4.5. Düzlük Adları

Yerleşim yeri, yükselti, su ve mevki adları içinde değerlendirilemeyen; bahçe, tarla, harman yeri ve orman içerisinde düz, ağaçsız yerleri ifade etmek için kullanılan sözcükler düzlük adlarını meydana getirir (Kurgun 2002, s. 541). Sarıveliler ilçesinin coğrafi yapısının engebeli olması nedeniyle yer adları içinde en küçük grubu düzlük adları oluşturmaktadır. *Ak*, *akça*, *boz*, *gök*, *gün*, *ışılık*, *kara* (4), *kızıl* (9), *kızılca*, *kır*, *kör*, *sarı* renkleriyle/sözcükleriyle tasvir edilen 23 düzlük adını; *alan* (14), *yer* (6) *harman* (2) ve *çayır* adı verilen coğrafi şekiller oluşturmaktadır. *Alan* ifadesi; meydan, tarla, çimenlik ve orman içindeki düz yerler için kullanıldığından düzlük belirten diğer sözcüklere göre daha sık görülmüştür. *Bozdönüm Yeri* ve *Kırkatranlar Yeri* adlı mevki adlarında da görüldüğü üzere “yer” coğrafi şekli hem düzlük hem de mevki adı oluşturabilmektedir. Bu ayrımı yapabilmek için derlemelerde kaynak kişilerden detaylı bilgiler almak veya yer adının bulunduğu coğrafi şekli yerinde gözlemlenmek gerekmektedir. Örneğin, Esentepe Mahallesi'nde bulunan *Göl Yeri* adı o bölgede önceleri bir göl bulunduğu için verilmiştir. Zamanla bu göl kuruyarak farklı coğrafi şekillerin bulunduğu geniş arazi hâline gelmiştir. Bundan dolayı bahsedilen yer adının coğrafi şekli kesin olarak tespit

edilememiş; bu ad, mevki adları başlığında değerlendirilmiştir. Gülpazar Mahallesi'ndeki *Mehmetler Yeri* yer adı ise bir sülaleye ait düz tarlaları belirttiği için düzlük adı olmuştur.

Düzlük adlarında 9 kez geçen *kızıl* rengi, kullanım sıklığı bakımından ilk sırada yer alır. Farklı yerlerde tespit edilen *Kızıl Alan*, *Kızıl Yer* ve *Yukarıkızıl Alanı* adları, genellikle dağ zirvelerine yakın kızıl topraklı, geniş, işlenmeye müsait olmayan arazilere denmektedir (KK, 14). *Kızıl*, tarla sahiplerinin lakaplarını belirtmek için de kullanılmaktadır. *Kızıl Yeri* ve *Kızıllı Yeri* adları, bu işlevin örnekleridir. Düzlük adları içinde lakap bildiren diğer renkler, *kara* ve *sarıdır*. *Karaahmet Alanı*, *Karahasan Alanı* ve *Karayusufgilin Çayırı* adlarında küçükbaş hayvanları otlatan çobanların, *Sarıhasan Yeri* adında ise tarla sahibinin ten rengi belirtilmektedir. Baş Mahalle'de derlenen *Kara Alan* adındaki rengin anlamı tam olarak belirlenememiştir. Derleme ve araştırmalar, bu isimdeki karanın toprak rengini belirtmediğini göstermektedir. *Kara* sıfatının sözü edilen yere iki nedenden verilebileceği sanılmaktadır. İlki, kaynak kişilerin tahmini olup yörede önceleri orman veya gür bitki örtüsünün olduğu, çıkan bir yangın nedeniyle buranın kararmış olabileceği şeklindedir (KK, 4). Fakat bununla ilgili bir belirti yoktur. İkincisi yörenin coğrafi yapısıyla ilgilidir. *Kara Alan*, mahallenin yüksek kesimlerinde bulunmaktadır. Burası kışın karlı ve soğuktur. Kanaatimizce *kara* sıfatı o yerin çetin, zorlu, soğuk ve şiddetli bir iklime sahip olduğunu anlatmaktadır⁷.

Dumlugöze Köyü'nde *Ak Alan* adı verilen yer, yüksek kayalıkların tepesindeki düzlüklere işaret etmektedir. *Ak*, kayalıkların beyazlığından dolayı verilmiştir. *Akça Harman*, *Boz Alan* ve *Kır Alan* yer adlarındaki renkler, griye yakın rengi ifade etmektedir. Bu renk, bir toprak türü olan killi toprağı tarif etmektedir.

Gökağaç Alanı adındaki *gök* sıfatı, yüksek ormanlık alandaki düz yerlerde her mevsim yeşil kalabilen ağaçları belirtmek için kullanılmıştır. *Kızıl* renginin ara tonu olan *kızılca*, *Kızılca Harman*⁸ yer adında bir buğday türünü karşılamaktadır. *Kızılca Harman* (<*Kızılca Harmanı*) “kızılca buğdayının harman edildiği yer” anlamında bir kullanım söz konusudur.

Yukarıda ana ve ara renkler içerisinde yer almayan fakat yer adlarındaki kullanımı yönüyle renk ifade eden sözcükler olduğu belirtilmişti. Bu sözcüklerle oluşturulan yerlerin en belirgin özelliği, güneş ışığı alıp almama durumudur. Aslında her renk güneş ışınlarıyla ortaya çıkmaktadır. Güneş ışığının olmaması durumunda dünyaya tek rengin (*kara*) hâkim olacağı bilinmektedir.

⁷ *Kara* sıfatının burada bahsi geçen anlamları için bk. Genç, 1999, s. 48.

⁸ Mevki adları içerisinde değerlendirilen *Kızılcaharmanın Yanı* yer adı bu ada bağlı olmuştur.

Gün Alanı ve *Işılık Yer* güneş ışığı alan yerleri, *Kör Yer* ise güneş ışığı almayan alaca karanlık yeri bildirmektedir.

Düzlük adlarının 14'ü (%60,86) sıfat tamlaması, 9'u (%39,14) isim tamlaması şeklindedir. En çok *kızıl* (7) rengiyle sıfat tamlaması oluşturulmuştur. Diğer renklerden *ak*, *akça*, *boz*, *ışılık*, *kara*, *kır*, *kızılca*, *kör* birer kez kullanılmak suretiyle sıfat tamlaması teşkil edilmiştir. 6 yer adında renkler, isim tamlamasının tamlayan kısımlarına gelerek sıfat tamlaması oluşturmuştur: *Gökağaç Alanı*, *Karahmet Alanı*, *Karahasan Alanı*, *Karayusufgilin Çayırı*, *Sarıhasan Yeri*, *Yukarıkızıl Alanı*. İsim tamlaması şeklinde yapılan diğer düzlük adları şunlardır: *Gün Alanı*, *Kızıl Yeri*, *Kızılı Yeri*.

6. Sonuç

Sarıveliler ilçesinde 4 farklı kaynaktan gerçekleştirilen derlemeler sonucunda 5 yer adı türüne ait 191 isim ortaya çıkarılmıştır. Mevki adları, 51 yer adıyla ilk sırada gelmektedir. Bunun iki nedeni vardır: İlki, yöre insanının her yeri/toprak parçasını adlandırma isteğidir. İkincisi, mevki adlarıyla yer adı yapmanın kolay olmasıdır.

Yöredeki yer adlarında renkler üç şekilde ortaya çıkmıştır. Bunlar; ana renkler, ara renkler ve renk bildiren sözcüklerdir. Yer adlarının %80'i (153), ana renklerle oluşturulmuştur. Bunlar içinde en çok *ak*, *kara*, *kızıl* tercih edilmiştir. Bu renklerin yaygın olarak kullanılması Gabain'in (1968), Türk lehçelerindeki çok sayıda renk adı arasında *kara*, *ak*, *kızıl*, *yaşıl* ve *sarığın* her yerde yaygın olduğu ve bunların her şey için kullanılabilceği tespitinin yer adları için de geçerli olduğunu göstermektedir. Bu durum, bölge halkının yer adı verme tavrının geleneksel Türk kültüründen kopuk olmadığını anlatmaktadır.

Yöre insanındaki renge bağlı yer adı verme tavrının, genellikle renklerin temel işlevi olan "herhangi bir şeyin niteliğini aktarma" durumuyla örtüştüğü söylenebilir. Bu bakımdan yer adlarında bir nesnenin veya toprağın rengini anlatma yahut çevrenin fiziki özelliğini belirtme işlevi yüksek orana (%66,49) sahiptir. Renkler, 65 yer adında toprak rengini aktarma (*Kara Tömek*, *Kızılca Yer* vb.), 41 yer adında herhangi bir nesnenin rengini aktarma (*Akçal Sokak*, *Kara Kaya* vb.) ve 21 yer adında çevrenin fiziki durumunu aktarma (*Aydınlık Sokak*, *Kökceviz Sokak* vb.) işlevindedir.

Yörede renklerin doğa betimlemesine dayanan temel anlamlarının yanında farklı anlamlara da geldiği saptanmıştır. Renklerin "çok anlamlı" hâle gelmesinde bölge halkının sosyal ve kültürel yaşamı, gelenek ve görenekleri, dinî inanışları, yörenin iklimi ve coğrafi yapısı etkili olmuştur. Bahsedilen yer adlarından bazıları şöyledir: *Aksakal Sokak* "ululuk-yücelik" (dinî inanışlar), *Kızılcağılla Sokak* "ordu sembolü-bayrak" (gelenek), *Karanlık Bucak* "güneş ışığı almama" (coğrafi konum), *Yeşilyurt Mahallesi* "bitki örtüsü" (iklim), *Ka-*

rahasanbeleni (kuzey ?), *Kızılali Mevki* “kurnazlık” (sosyokültürel yaşam). Yörede renklerin yön belirtme işleviyle ilişki kurulabilecek örnek sayısı sınırlıdır. Yöre insanı güneş ışığının az geldiği alanlarla soğğun etkili olduğu mevkileri *kara* kelimesiyle izah etmiştir: *Karahasanbeleni*, *Kara Alan* gibi. İlçede kızıl renginin Türk kültüründeki bir uygulamayı hatırlatan örneklerine de tesadüf edilmiştir.

Renklere bağılı oluşan yer adlarının hepsi tamlama kuruluşundadır. 130 yer adı sıfat tamlaması yapısında, 61 yer adı isim tamlaması şeklindedir. *Göv*, *gökçe* renk adlarıyla renk bildiren *arap*, *aydınlık*, *gün*, *karanlık*, *kör*, *ışıklı*, *ışılık* sözcükleri hariç diğer renkler, yer adlarının tamlayan kısımlarına gelerek ayrı bir tamlama oluşturmuştur. Bu renkler, herhangi bir nesnenin fiziki şeklini niteleyerek sıfat tamlaması meydana getirmiştir. Bu şekilde yapılan 78 yer adı vardır: *Bozyakanın Yanı*, *Göktepe Dağı* gibi.

Çalışmada en az görülen (11 kez) tamlama türü, belirtili isim tamlamasıdır. Bu tamlama türü, tamlayan unsurunun bir nesnenin kime ait olduğunu bildirmesinden dolayı yerleşim yeri ve düzlük adlarında kişi ve sülale adı kaynaklı isimlerde görülmüştür: *Bozhasanın Yurdu*, *Karayusuşgilin Çayırı* gibi. Bu tamlama biçimi, mevki adlarında bir yer üzerinden başka bir yeri tarif eden itibari yer adları oluşturmuştur: *Akyarın Başı*, *Kızılyerin Yanı* gibi.

İnceleme neticesinde 8 ana renk, 6 ara renk ve 7 renk bildiren sözcükten oluşan toplam 21 renk adı tespit edilmiştir. Bu sözcüklerden ikisi dışında (*arap*, *kör*) hepsi Türkçedir. Bu durum, yöre halkındaki ana dili bilincini, Türkçe renk adlarının yöre insanının dünyasında ve söz varlığında edindiği yeri göstermektedir. Renklerin yer adı türlerine göre dağılımı aşağıda tablo hâlinde verilmiştir:

Tablo 1: Sayı ve Oran Bakımından Yer Adlarının Dağılımı

Türüne Göre Yer Adları	Sayısı	Oranı (%)
Mevki Adları	51	26,70
Yükselti Adları	48	25,13
Su Adları	42	21,98
Yerleşim Yeri Adları	27	14,13
Düzlük Adları	23	12,06
Toplam	191	% 100

Tablo 2: Ana Renklerin Yer Adı Türlerine Göre Dağılımı

Renkler	Yerleşim Yer Adları	Yükselti Adları	Su Adları	Mevki Adları	Düzlük Adları	Toplam
Kara	4	20	4	15	4	47
Ak	4	8	15	12	1	40
Kızıl	3	8	5	8	9	33
Gök	3	2	6	6	1	18
Sarı	4	3	3	-	1	11
Kök	1	-	1	-	-	2
Göv	-	-	1	-	-	1
Yeşil	1	-	-	-	-	1
Toplam	20	41	35	41	16	153

Tablo 3: Ara Renklerin Yer Adı Türlerine Göre Dağılımı

Renkler	Yerleşim Yeri Adları	Yükselti Adları	Su Adları	Mevki Adları	Düzlük Adları	Toplam
Boz	1	4	-	4	1	10
Akça	-	-	4	2	1	7
Kızılca	2	1	-	1	1	5
Ala	-	-	-	2	-	2
Gökçe	1	1	-	-	-	2
Kır	-	-	-	1	1	2
Toplam	4	6	4	10	4	28

Tablo 4: Renk Bildiren Sözcüklerin Yer Adı Türlerine Göre Dağılımı

Kelimeler	Yerleşim Yeri Adları	Yükselti Adları	Su Adları	Mevki Adları	Düzlük Adları	Toplam
Karanlık	1	-	3	-	-	4
Arap	-	1	-	-	-	1
Aydınlık	1	-	-	-	-	1
Gün	-	-	-	-	1	1
Işıklı	1	-	-	-	-	1
Işılık	-	-	-	-	1	1
Kör	-	-	-	-	1	1
Toplam	3	1	3	-	3	10

Kaynakça

- Ahmedov, T. (1991). *Azerbaycan toponimikasının esasları*. Bakü: Bakü Üniversitesi Neşriyatı.
- Aksan, D. (1974). Anadolu yer adları üzerine en yeni araştırmalar. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 21-22 (1973-1974), 184-193.
- Aksan, D. (2015). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim*. C 2. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Bilgin, A. (2009). Sarıveliler kazasında yer adları ve bunlara bölge ağzının etkisi. *Türkiye Türkçesi Ağzı Araştırmaları Çalıştayı Bildirileri*. 25-30 Mart 2008, Şanlıurfa, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, s. 129-136.
- Coşkon, H. (2017). *Sarıveliler ve Başyayla (Karaman) ilçeleri yer adları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karaman: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Doğanay, O. (2005). *Ermenek ve yakın çevresindeki antik yerleşim birimleri*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Gabain, A. V. (1968). Renklerin sembolik anlamları. Çev.: Semih Tezcan, *Ankara Üniversitesi DTCF Türkoloji Dergisi*, 3(1), 107-113.
- Genç, R. (1999). *Türk inanışları ile milli geleneklerinde renkler ve sarı-kırmızı-yeşil*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- İnan, A. (1987). *Makaleler ve incelemeler*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kadmon, N. (2000). *Golossaire de la terminologie toponymique*. Paris.
- Komisyon (2016). *Sarıveliler Kaymakamlığı brifingi*. Karaman.

- Konolov, A. N. (2015). Türk lehçelerinde renk adlarının semantiği. Çev.: Reshida Adzhumerova, Emine Atmaca, *Gazi Türkiyat*, Güz 2015/17, 185-204.
- Kurgun, L. (2002). *Denizli ili yer adları*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ögel, B. (1984). *Türk kültür tarihine giriş*. C 4. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Postman, N. (2004). *Televizyon: öldüren eğlence*. Çev.: Osman Akınhay. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Tanpınar, A. H. (2012). *Saatleri ayarlama enstitüsü*. 18. bs., İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Tekin, T. (2003). *Orhon Türkçesi grameri*. 2. bs, İstanbul: Sanat Kitabevi.
- Tekin, T. (2010). *Orhon Yazıtları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TDK (2011). *Türkçe Sözlük*. 11. bs., Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Uygur, C. V. (2007). Kazak ve Karakalpak Türkçeleri temelinde Türkçe renk adlarının yan anlamları. *I. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kurultayı Bildirileri*. Ege Üniversitesi Türk Dünyası Enstitüsü, 9-15 Nisan 2006, İzmir, C V, s. 2227-2237.
- Yavuz, K. (1979). Ermenek kazasının Başdere köyleri ağzı. *Ahmet Caferoğlu Özel Sayısı Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını*, Ankara: Sevinç Matbaası.

Kaynak Kişiler (KK)

- 1: İsmail Cengiz, Kamu Görevlisi, 1974, Adiller Mahallesi.
- 2: Hüsnü Dilekmen, Emekli, 1957, Gülpazar Mahallesi.
- 3: Mustafa Erdoğan, Emekli, 1951, Ortaköy Mahallesi.
- 4: Hüseyin Büyük, Çiftçi, 1943, Baş Mahalle.
- 5: İbrahim Varol, Muhtar, 1963, Ulucami Mahallesi.
- 6: Ahmet Ceylan, Muhtar, 1957, Esentepe Mahallesi.
- 7: Hatice Cengiz, Ev Hanımı, 1928, Adiller Mahallesi.
- 8: İbrahim Varol, Muhtar, 1963, Ulucami Mahallesi.
- 9: İsmail Hanedar, Muhtar, 1949, Cıvler Köyü.
- 10: Mehmet Olgun, Muhtar, 1959, Çukurbağ Mahallesi.
- 11: Mustafa Kolsuz, Esnaf, 1976, Dumlugöze Köyü.
- 12: Murat Çalışkan, Çoban, 1969, Cıvler Köyü.
- 13: Gani Yunt, Muhtar, 1961, Daran Köyü.
- 14: Kemal Özdemir, Avcı, 1960, Küçük Karapınar Mahallesi.

Yer Adları Listesi**Mevki Adları**

Ak Köprü (2)	Bozyakanın Yanı	Karapelit Mevki
Ak Yokuş (3)	Gökağaç Mevki (2)	Karasülük Mevki (2)
Akyarın Başı (2)	Gökceviz Mevki	Karataş Mevki (2)
Akyarın Önü	Gökseki Mevki	Kırkatranlar Yeri
Akalantaşı Mevki	Göktaş Mevki (2)	Kızılali Mevki
Akçatoprak Mevki	Karaağaç Mevki	Kızılcaharmanın Yanı
Akçatopraklı Mevki	Karaalçı Mevki	Kızılöğrü Mevki
Akdam Mevki	Karabalçık Mevki	Kızılölü Mevki
Aklık Mevki	Karaçayırın Önü	Kızıлтаş Mevki
Akpınar Önü	Karagoz Mevki	Kızılyerin Güneyi
Alaketir Mevki	Karagozlu Mevki	Kızılyerin Yanı
Alataşı Mevki	Karagozun Yanı	Kızılyürek Mevki
Boz Mevki	Karahas Mevki	Kızıl Yol
Bozçatak Mevki	Karakütük Köprüstü	
Bozdönüm Mevki	Karakütük Mevki	

Yükselti Adları

Ak Belen (2)	Kara Bağ	Karakütük Tepesi
Ak Gedik (2)	Kara Boğaz	Kızıl Boğaz
Ak Yamaç	Kara Çukur	Kızıl Çukur (2)
Ak Yar (2)	Kara İn (3)	Kızıl İn
Akçakıllı Yamaç	Kara Kaya	Kızıl Seki
Araphasan İni	Kara Ketir (5)	Kızıl Senir
Boz Belen	Kara Koyak (2)	Kızıl Taş
Boz Burun	Kara Tömek	Kızıl Yaka
Boz Yaka (2)	Karaağaç İni	Kızılca Boğaz
Gök Yamaç	Karaağaç Koyağı	Sarı Yar
Gökçe Beleni	Karahasan Gediği	Sarımusaya Yeri
Göktepe Dağı	Karakaş Karlığı	Sarıtaş Boğazı

Su Adları

Ak Dere (3)	Akça Pınar (4)	Gökbelen Deresi
Ak Havuz	Akpınar Deresi	Göksu Çayı (2)
Ak Kuyu	Gök Böğet	Göksu Deresi
Ak Pınar (9)	Gök Bövet	Göv Dere

Kara Bövet
Kara Pınar
Karaahmet Deresi
Karaali Pınarı
Karanlık Dere (3)

Kızıl Bükü
Kızıl Dere
Kızıl Pınar (2)
Kızılketir Deresi
Kökölük Deresi

Sarı Pınar
Sarıali Deresi
Sarıpınar Düdeni

Yerleşim Yeri Adları

Akçal Sokak
Akdeniz Caddesi
Akpınar Kümeevler
Aksakal Sokak
Aydınlık Sokak
Bozhasanın Yurdu
Gökceviz Sokak
Gökçeler Yurdu
Göksu Mahallesi
Göktepe Asarı

Işıklı Köyü
Karahasanbeleni
Kümeevleri
Karakaya Mahallesi
Karanlık Bucak
Karapınaryaylası
Kümeevleri
Kızıl Seki
Kızıl Yurt
Kızıl Yer

Kızılcağışla Sokak
Kızılçukur Değirmeni
Kökceviz Sokak
Küçükkarapınar Mahallesi
Sarıahmet Bağı
Sarıhocalar Mahallesi
Sarılar Mahallesi
Sarıveliler Kalesi
Yeşilyurt Mahallesi

Düzlük Adları

Ak Alan
Akça Harman
Boz Alan
Gökağaç Alanı
Gün Alanı
İşılık Yer

Kara Alan
Karaahmet Alanı
Karahasan Alanı
Karayusufgilin Çayırı
Kır Alan
Kızıl Alan (5)

Kızıl Yer
Kızıl Yeri (2)
Kızılca Harman
Kör Yeri
Sarıhasan Yeri
Yukarıkızıl Alan

Extended Summary

One branch of onomatology is toponymy (Fr. toponymie). This branch is shortly defined as “Linguistic branch that investigates names of places” and, analyzes formation, meaning, historical, geographical, cultural etc. relation with whereabouts of the names of places. Naming places by people goes back to old times. Humankind gives names to places where they live in reference to their own needs. Main purpose for naming is to differ that place from other places and to show that the place belongs to them. Naming places in which a lot of tendency take places, has been seen as a significant tool to use for societies in order to make the place they live as a part of their homeland. Names which are instruments to transmit national thought to somewhere, present very important information about history of language and residency, ethnic structure.

In this study, color names used in Sarveliler province of Karaman are analyzed in terms of their usage of frequency, type of place name constituted, meaning given to the place name and function. Sarveliler, whose private history is not known exactly, has been advanced to municipality due to joining of 6 villages (Sarveliler, Turcalar, Küçükkarapınar, Ortaköy, Adiller, Mençek) in 1965. Subsequently, it is legalized as province in 1991. Today, Sarveliler has 11 neighborhoods, one town and 7 villages.

Sarveliler is located in Taşeli plato which covers Göksu Watershed in the south side of Middle Taurus Mountains. It is surrounded on the east by Ermenek, on the northeast by Başyayla, on the north by Taşkent, on the South by Gazipaşa, on the southwest by Alanya. It is the most rough, most mountainous region of Karaman. This physical feature of the region has been reflected in toponymic diversity. Region residents’ naming even the smallest place which has physical, historical, humane, etc. aspects, has been effective on a quite rich name resource’s appearance in this region. According to formal records and field compilation gatherings, 2852 place names have been recorded.

Methods used in this study are compilation and scanning. Material is acquired from maps, formal records and field compilations. There are 191 place names named bound up with color in Sarveliler. When these are classified, there emerges 5 groups: residential area names (27), height names (48), water names (42), location names (51), flat land names (23).

Most frequent names are, location names (51). This is because of two reasons: First, region residents’ wish to name every place/ piece of land. Second, it is easy to name a place via location names. In these names, 14 different color names (ak, akça, ala, boz, gök, gökçe, göv, kara, kır, kızıl, kızılca, kök, sarı, yeşil) and 7 different words stating color (arap, aydınlık, gün, ışıklı, ışılık, karanlık, kör) are used. Colors of place names in the region have emerged in three version: primary colors, intermediate colors and words stating color. %80 of place names (153) have formed with primary colors. Among these ak, kara, kızıl are preferred the most. These colors are common in many color names in Turkish dialects and could be used for nearly everything.

Attitude of naming place bound to color generally matches up with the condition “transferring characteristics of anything” which is the basic function of colors. In

this respect, function of illustrating an object's or ground's or environment's physical features with place names has a high rise (%66,49). Colors are in function of illustrating ground name (Kara Tömek, Kızılca Yer vb.) in 65 place names, in 41 place names illustrating in any kind of object (Akçal Sokak, Kara Kaya vb.) and in 21 places names illustrating the environment's physical condition (Aydınlık Sokak, Kökceviz Sokak vb.).

It is detected in the region that besides primary meanings of colors based on nature description, there are also different meanings of them. Social and cultural life of the residents, customs and traditions of them, their religious beliefs, climate and geographical structure of the region are effective on the "polysemantic" formation of colors. Some of the mentioned are as such: Aksakal Sokak "exaltedness-loftiness" (religious beliefs), Kızılcağışla Sokak "symbol of the army-flag" (tradition), Karanlık Bucak "not taking sunlight" (geographical location), Yeşilyurt Mahallesi "plant cover" (climate). In the region, number of samples which could be related to ablative function of colors is limited. Region residents describe places that have little light and locations in which cold is effective through the word kara: such as Karahasanbeleni, Kara Alan. In the province, examples of the red color that recalls an application in Turkish culture, is chanced on.

